

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:

אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה

משואות-יצחק

דפי עיון

במפרשים

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858, ד.ג. שדה-גת * טל': 08-8581440 * פקס: 08-8503835

שנת תשס"ח

פרשת צו

א. אור החיים .

פרקו פסוק ב':

ה'. והודיע הפתוי כי באמצעות ב' דברים תהיה עליהנו מיעדת בהפלות המעלות משנות לשבח שבחים אשר לא היה ולא יהיה. ובאר עד מתי יהיו ישראל בגדר ב' דברים אלו, כל הלילה שהוא זמן הגלות הנמשל ללילה שמר מה מלילה (ישעיה כ"א) וכן בפסוק ליני הלילה דרשו ז"ל על הגלות עד הבקר שהוא זמן שיריק עלינו כבודו ואתא בקר, והזמן הוא אחר עבור ת"ק לאלף הששי, לפי מה שקדם לנו מדבריהם ז"ל (ב"ר י"ט) כי יומו של הקב"ה אלף שנה, ומהשכל יהיו ת"ק ראשונה מדת לילה ות"ק שניה מדת יום, והודיע ה' כי עד הבקר כי פשיגמר ת"ק שנה בגלות עד הבקר שיהיה העליה, ובקר זה אין אני יודע אם בקר של אלף ה' או בקרו של אלף ה' כי באלף ה' גלה כבוד ישראל בעקבו, לזה גלה ה' סודו ביד עבדיו הנביאים כי הוא לבקר ב', והוא אומר (ישעיה ל"ג) הנה זרועם לבקרים לב' בקרים לבקר ב' אם לא לבקר א'. ולזה אמר עד הבקר הידוע שהוא ב' ולא בקר הבא ראשון בגלות. ואולי כי לזה רמז הנביא באומר (ישעיה כ"א) אמר שמר אתא בקר וגם לילה פרוש הגם שאתא בקר ראשון לא הועיל וקא גם פן הלילה אחריו כי לא נושענו בו. ואולי כי אלו ישראל היו שלמים היו נגאלים בבקר ראשון:

ובדרה רמז תרמז כל הפרשה על גלות האחרון שאנו בו, לנחמנו מעצבון נפשנו, כי כל איש ישראל מאנה הנחם נפשו בראות ארץ הגלות, נראה למי דומה, למצרים ת', לכבל ע', לשניהם יחד ת"ע, והן היום אלה ותורע"ב מה אצל עוד, ולא גלות לבד אלא ענוי מהאמות כי כל גוי וממלכה בבני ישראל יעבדו, ואשר זה יסובב חשב לא טוב, כי שפת אמת לא הפרה בכוננת והאריכה לשון שקר, וקא הצופה ומביט עד סוף כל הדורות קורא הדורות מראש והודיע למשה לזרז לישראל ובראשם בני תורה שפתי כהן אשר תורה יבקשו מפיהו אהרן ובניו להודיע לדורות את הדבר הזה, זאת תורת העלה, אמר זאת למעט כל העליות, שאין כמוה עולה, וחסר ופרש מי הוא זאת, ואמר הוא העלה כבר דכתיב (שה"ש ג') מי זאת עולה מן המדבר. על מוקדה על המזבח הם ב' פרטים שאנו בהם, הא' שאנו בני תורה מה שאין בכל האמות, והב' שאנו מוסרים בגלות ויסורין ודלות, כנגד התורה אמר על מוקדה שנמשלה התורה לאש, וכן תמצא שאמר ז"ל (תענית ד') האי צרכא מרבנן דרתח אורייתא וכו', וכנגד הגלות וענפיו אמר על המזבח כי היסורין מתיחס להם שם מזבח להיותם פפרה, וכן הוא בלשון חכמים (ברכות

אלות

1. פרשנו מוציא את פסוקנו מן הפסוק ונותן לו פירוש אלאורי-מיסטי, מה אמיו לכך?
2. פרשנו חי לפני כמאת"י וחמישים שנה ומצרכו ימיו חי מירושלמי, היו לכך השלכה על דבריו כאן?
3. איך הוא מפרש את הפסוק וכמה הוא נאחז?
4. היו בדבריו מוצד לבוא האלוה?
5. מה היתה מטרתו בכל זה?

* * *

2100

וּבְעֵינַי חֶסֶד כִּי־הָאָמֹר כָּאֵן רַב־הַדְּעוֹת,
 וְאוֹסִיף לָקַח טוֹב מִשְׁלִי. לְפִי
 שֶׁהַעוֹלָה מְכַפֵּר עַל הַרְהוּר הַלֵּב, וּמְצִינֵנו
 בִּירוּשָׁלַיִם: מַעֲשֵׂה בְרָבִי יוֹחֵנָן דָּאֲבָד לִי
 בִּיִּסְתִּיָּה, וּבָעוֹן מִיָּנִיָּה אוֹרִיתָא וְלֹא יָדַע. אֲמַרִּין
 לִיָּה: וְכִי מִפְּנֵי דָאֲבָדָה בִּיִּסְתִּיָּה אֲבָדָה דְעֵתָךְ?
 אֲמַר לְהוּ: דְעֵתָא בְּלָבָא תְּלִיא, וְלָבָא בְּכִיסָא
 תְּלִיא (תרומות ח. סוף הלכה ד). מְכַאֵן רָאִיָּה
 שְׁחֶסֶד כִּי־הָאָמֹר כָּאֵן יְהוֹלֵל חֶכְמָא, וְיֹאבֵד לֵב מִתְּנָה
 אֲשֶׁר נָתַן לוֹ אֱלֹהִים לְחַשְׁבַּת בְּחֶרֶשֶׁת עֵץ חַיִּים,
 וְהַשִּׂיאוּ לְבוֹ לְחַשְׁבַּת וְלַהֲרַחֵק בְּעֵבְרָה. וְאִם לֹא
 עָשָׂה הַכֹּהֵן קֶרְבָּן זֶה כַּמִּשְׁפָּט, צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת
 אַחֵר, וְהָרֵאשׁוֹן בְּטֵל וְאֲבָד. כֶּן פִּרְשׁ בַּחֲזוֹנוֹ.
 וְעַל יְדֵי חֶסֶד כִּי־הָאָמֹר כָּאֵן זֶה, יֹאבֵד דְעֵתוֹ וְלָבוֹ וְיָבֵא
 לְיַדֵי הַרְהוּר עֲבָרָה, וְאִז לֹא יִהְיֶה גַם הַקֶּרְבָּן
 הַשֵּׁנִי כַּפָּרָה עַל הַהֲרַחֵק, שֶׁהָרִי הוּא מִצְוָה
 הַבָּאָה בְּעֵבְרָה, וְאִיךְ יִכְפֹּר עַל הַהֲרַחֵק? וְהָרִי
 הַקֶּרְבָּן מוֹסִיף לוֹ הַרְהוּר עֲבָרָה עַל יְדֵי חֶסֶד כִּי־הָאָמֹר
 כָּאֵן, לְפִיכֶךָ הַכֹּהֵן צָרִיךְ זָרוֹ בְּיִתְרֵי בְּקֶרְבָּן
 הַעוֹלָה דְּוָקָא.

[ב] צו את אהרן ואת בניו לאמר. אין צו
 אלא זרו, מיד ולדורות. אמר רבי
 שמעון, ביותר צריך הכתוב לזרו במקום
 שיש בו חסרון פיס, אין זרו כי אם במקום
 עצלה, וכתוב: "עצלה תפיל תרדמה" (משלי
 יט, טו), וכתוב: "עד מתי עצל תשכב" (שם
 ו, ט). וכאן הוא מצוה שיתעסק ביקידת אש
 כל הלילה עד הבקר, ויש לחוש שמצד
 העצלה המצויה באדם יבוא לידי תרדמה
 ויקלקל הקרבן, על כן הוא צריך זרו.
 ודגמא לזה פרש הרא"ם בענין חסרון פיס,
 שאיכא צער טובא ביקידת האש כל הלילה
 יותר מצערן של חסרון פיס. ומכאן למדו
 רז"ל לומר שסתם כהנים זריזים הם (שבת
 כ.), כי הכתוב זרם, באמרו: "צו את אהרן
 ואת בניו לאמר", לדורות, שכלם יהיו
 מזריזים בעבודה, ויעבירו שנה מעיניהם
 ותנומה מעפעפיהם, ויתעסקו בעבודה כל
 הלילה עד הבקר.

אלו

1. לכאורה מה הקושי מצריק ביאור?
2. מהי הצלחת שבטני הכהנים מונהגים?
3. הסיבה השניה שאנו חכמים בצנין "צו" היא בצבור חסרון פיס, היכן כאן יכול להיות חסרון כזה?
4. כרשננו מחפש תשובה לכך, מהו?
5. מה קרה עם רבי יוחנן ואיך זה שייך לכאן?
6. למה כל זה שייך לקרבן צולה דוקא?

* * *

ג. אברבנאל .

פרק ו' פסוקים כג'-כו':

והנה אמר: "כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו", להגיד: שעם היות בשר הבהמות האלה טהור וטוב, וכמו שאמר: "כל טהור לא יאכל בשר" (לעיל ז, יט), הנה החלב אשר בהם לא תאכלו. אבל אינו אסור בהנאה, כי הנה "חלב נבלה וחלב טרפה יעשה לכל מלאכה", אף על פי ש"אכל לא תאכלו". כל שכן חלב שור וכשב ועז, כי עם היות שלא תאכלו אותו אינו אסור לכל מלאכה. הנה השוה חלב הבהמה הכשרה לחלב הבהמה הטריפה, באיסור האכילה והתר ההנאה והמלאכה. והרמב"ן ז"ל¹⁰ כתב, שמפני שאסור כל חלב מהבהמה הנקרבת על המזבח, לא מהמין שיתקרב⁵⁴ שמה, אולי יעלה על הדעת שהנבלה והטרפה יחשבו כמין שלא יתקרב ויהיה חלבן מותר באכילה כחלב הצבי והאיל. לכן הוצרך לומר: "ואכל לא תאכלו", אך "יעשה לכל מלאכה", לפי שאין בו טומאת נבלות.

ויצא מזה, שאין החלב מטמא במגע כבהמה טמאה ושרץ טמא, לפי שהיה עקר הצווי להזהיר על אכילת החלב. לכן אמר עוד: "כי כל אכל חלב מן הבהמה אשר יקריב ממנה אשה ליי ונקבתה". והיה זה, לפי שהחלב מהקרבנות היה חלק המזבח, ואין יאכל העבד מאכל אדוניו וחלקו¹⁰. ולפי שבסדר "ויקרא" (לעיל ג, יז) נאמר: "כל חלב וכל דם לא תאכלו", והזהרה שמענו אבל עונש לא נזכר שמה, בא הכתוב וביאר כאן שהוא בכרת.

3100

ואמרו: "יָכַל דָּם לֹא תֹאכְלוּ בְּכָל מוֹשְׁבֵיכֶם", אין מאמר "בְּכָל מוֹשְׁבֵיכֶם" מוסב בלבד לאיסור כו
 אכילת הדם. אבל אחרי שהזהיר על החלב והזהיר על הדם, אמר על שניהם יחד: "בְּכָל
 מוֹשְׁבֵיכֶם". רוצה לומר: בין שתהיו בארץ או חוצה לארץ⁵⁵, תמיד כל חלב וכל דם לא תאכלו.
 לפי שזו חובת הגוף ואינה חובת קרקע, ולכן נוהגת "בְּכָל מוֹשְׁבֵיכֶם"⁵⁶. ואמר: "לְעוֹף
 הַשָּׁמַיִם", להגיד שהדם האסור באכילה הוא מן העוף ומן הבהמה, אבל דם דגים וחגבים הוא
 מותר⁵⁷.

אלות

1. מה המיוחד בחלב המצריק פירוט ופיאור?
2. בצטט מהו חלב לפי דעת פרשנינו?
3. כמה הוא דומה לדגט וכמה הוא שונה ממנו?

* * *

ד. תוספת ברכה.

פרק ח' פסוק לב':

והנותר בבשר ובלחם (ח' ל"ב)

מצינו אחר השם, נותר' בא המלה שאחריה במ"ם תחלה, בפ' בא (י"ב י') ולא
 תותירו ממנו, ובפ' ויקרא (ב' י') והנותרת מן המנחה, ומצינו גם בבי"ת
 תחלה, כמו כאן ובפ' מצורע (י"ד י"ח) והנותר בשמן, ובשמואל א' (ב' ל"ו)
 כל הנותר בביתך, ועוד.

וטעם חלוף זה הוא, משום דהבי"ת והמ"ם הם ממוצא הברה אחת (בומ"ף
 מן השפתים), וידוע, דאותיות ממוצא אחד נוחות להתחלף, וגם הם מאותיות
 בכל"ם, כידוע בדקדוק, וע"כ מצינו בפ' ויקהל (ל"ח ח') במראות הצבאות,
 תחת ממראות, ובפרשה זו (ז' ל"ו) ביום משחו — תחת מיום (עיי"ש
 במפרשים), ובפ' מצורע (ט"ו י"ט) דם יהיה זבה בבשרה תחת מבשרה,
 ובשופטים (י' ט"ז) ותקצר נפשו בעמל ישראל תחת מעמל, והרבה כאלה.
 זבפ' תשא (ל"ג ה') רגע אחד אעלה בקרבך תרגם אונקלוס כמו אעלה מקרבך
 ועיין מש"כ שם בטעם תרגומו זה. ובכתובות (ע"ז א'), מאי מקמץ מקבץ.

אלות

1. לכאורה מה הפציה?
2. מה בדיוק פירושו של פסוקנו?
3. מהו חידושו של פרשנינו ומה מוסיף פירושו?

* * *